

TR!S

TJEJERS RÄTT
I SAMHÄLLET

Hedersrelaterat våld och förtryck

Mariet Ghadimi

mariet.ghadimi@tris.se

Organisationen TRIS – tjejers rätt i samhället

Grundat 2002

- Förebyggande arbete
- Akut verksamhet
- Kompetenshöjande verksamhet
- Unik kunskap och erfarenhet av arbete med personer med intellektuell funktionsnedsättning

TRIS

Dagens föreläsning

Definition HRV

Grundläggande teoretisk genomgång

Hederskontext

Socialisering inom hederskontext

Förebygga och upptäcka HRV

Definition av HRV

Regeringens definition (2007/08:39)

(Regeringens handlingsplan mot VNÄR och HRV 2007/08:39)

- Sker oftast i icke självvalda relationer av nära omsorgspersoner.
- Kontroll av flickors och kvinnors sexualitet är central och knutet till kollektivet.
- Familjens rykte är beroende av flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende.
- Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar varje dag till viktiga livsval.
- Hederstänkandet kan också leda till hot om våld och våld, inklusive dödligt våld.
- Både kvinnor och män kan vara förövare.
- Offren kan vara både kvinnor och män, flickor och pojkar.

Dilemma - HRV är inte knuten till någon specifik kultur eller religion

Hederskultur

Monoteistiska religioner

Dilemma – Alla kulturer är lika mycket värda.

1. Att alla människor har samma värde betyder inte att alla kulturer har det.
2. Att en kultur har ett etisk värde är inte samma sak som att alla kulturer har lika värde.

Kulturer ska inte jämföras mot varandra.

Kulturer ska leva upp till en universell måttstock

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män

Hederskontext

Hederskontext – vad är det ?

(Wikan 2004)

- *Den hedersrelaterade institutionen* (Schlytter & Linnell 2008):
upprätthållandet av familjens/släktens/mannens heder är överordnat allt annat. Hedern är viktigare än livet självt.
- Kollektivet/gruppen överordnat individen.
- Individens värde = gruppens värde
- Hedern betraktas som en ägodel. Förlorad heder måste återupprättas.
- Det är vanligt att HRV är planerat (grova hedersbrott) men kan utövas oplanerat utan att gärningsmannen har familjens släktens skydd och stöd.
- Vanligt att kollektivet sanktionerar straffet/våldet men det är inte nödvändigt.
- Ett rykte tillmäts mycket stor betydelse – ryktet viktigare än sanningen.
- Centralt: flickors/kvinnors oskuld och kyskhet (renhet)

Hederskontext – vad är det?

- Hederskulturella institutionen – ett system av beroenderelationer
  - Män/pojkar bestämmer över kvinnor/flickor
  - Män bestämmer över män
  - Äldre män bestämmer över yngre män
  - Äldre kvinnor bestämmer över yngre kvinnor
  - Arvssystemet är patrilinejärt
- Äktenskapsplikt
  - Tidig äktenskapsålder för främst flickor
  - Påbud, heteronormativitet, villkorad/tvång
  - Sexualiteten – en angelägenhet för hela familjen

Makthierarki bland män inom hederskontext

- Äldre män bestämmer över yngre män
- Yngre män behöver positionera sig
- Maktordning bland bröder
- Förändringsmönster

Hedersrelaterade institutionen

- Förtryck och våld mot kvinnor i hederns namn sker i ett institutionellt sammanhang
  - I. Särskilda kännetecken
  - II. Kan skiljas från andra patriarkala institutioner
- Gör kvinnor till potentiella mördare. (Purna Sen 2005)
  - I. Kvinnors roll – att bestämma och kontrollera andra kvinnors beteenden
- Kvinnor måste förneka sitt liv för att kunna få leva” (Fatima Mernissi)
  - I. Kvinnor förväntas ge avkall på sina drömmar och mål för att kunna få existera för närstående män.
  - II. Kvinnor omyndigförklaras. Män bestämmer kvinnors behov, beskyddar dem och avgör vad som är rätt eller fel för kvinnorna i familjen och släkten.

Hedersrelaterade institutionen

- Oskuldskrav för flickor och ogifta kvinnor (Tahira Khan 2006)
  - I. Könstympning, tvångsäktenskap
  - II. Fysisk och social segregation
  - III. Invaderande föräldraskap – främst döttrar
- Kyshetsideal för gifta kvinnor (Tahira Khan 2006)
  - I. Könsegregation
  - II. Monogami för kvinnor och polygami för män
  - III. Makes bestämmanderätt över hustrun förs över från fadern till maken
  - IV. Väntetid efter skilsmässa eller makes död.
- "Patriarchal bargain" (Kandiyoti 1988)
  - I. Utrymmet för kvinnor möjligheter att påverka sina liv
  - II. Geografiskt spridning - Nord-Afrika, Mellanöstern och Syd- och Öst-Asien

Hederskontext – vad är det ?

(Wikan 2004)

- *Den hedersrelaterade institutionen* (Schlytter & Linnell 2008): upprätthållandet av familjens/släktens/mannens heder är överordnat allt annat.
- Hedern är viktigare än livet självt.
- Kollektivet/gruppen överordnat individen.
- Individens värde = gruppens värde
- Hedern betraktas som en ägodel. Förlorad heder måste återupprättas.
- Det är vanligt att HRV är planerat (grova hedersbrott) men kan utövas oplanerat utan att gärningsmannen har familjens släktens skydd och stöd.
- Vanligt att kollektivet sanktionerar straffet/våldet men det är inte nödvändigt.
- Ett rykte tillmäts mycket stor betydelse – ryktet viktigare än sanningen.
- Centralt: flickors/kvinnors oskuld och kyskhet (renhet)

Straffet riktat mot det egna barnet

(Wikan 2004)

”För här handlar det om att döda (vara villig att döda) sitt eget barn – för hederns skull” ....(Wikan 2004, s. 22)

”ett system som kräver av familjen att den ska döda sitt eget barn – för hederns skull – är speciellt. Det lämnar barnet utan något skydd.” (Wikan 2004, s. 75)

Hedersbegreppet

Två begrepp för heder

SHARAF

- Knuten till en mans, hans familjs/släkts ära
- Hederlig & ärlig
- Försörja sin familj
- Respektera äldre släktmedlemmar
- Kan öka, minska eller repareras (relativ)

NAMUS

- Refererar till mannens ära
- Knuten till kvinnors sexuella integritet och uppförande
- Respektabilitet & blygsamhet
- Ogift kvinnas oskuld
- Gift kvinnas kyskhets/undergivenhet
- Kan endast gå förlorad (absolut)

Heder och vanheder

En man som inte kan kontrollera näststående kvinnors och flickors beteende hamnar i vanheder

TR!S

TR!S

TJEJERS RÄTT
I SAMHÄLLET

Sharaf

-

Namus

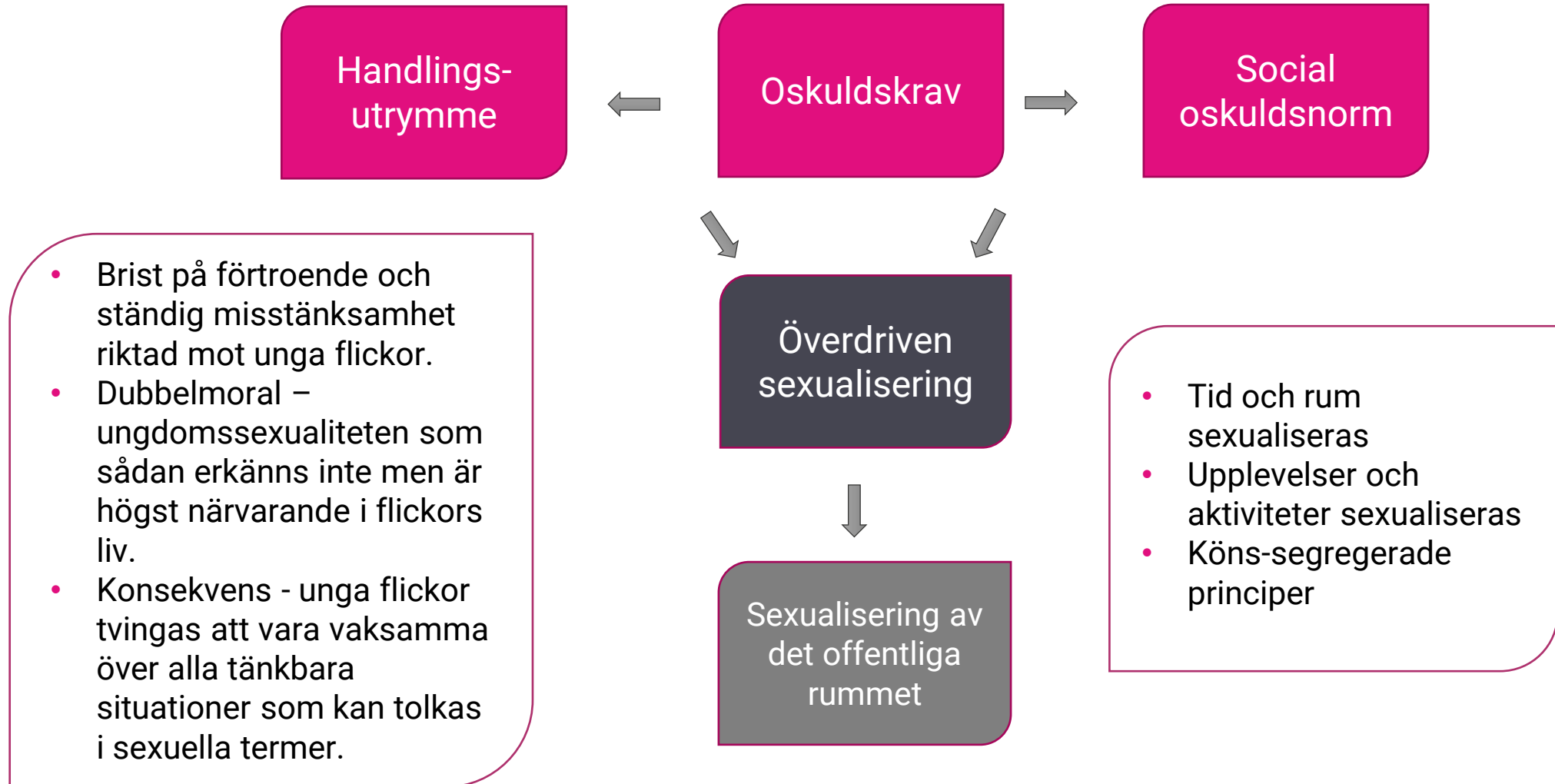
=

**Socialt
själv mord**

Oskuldskontext

Oskuldskontext

***”En flickas oskuld är som en tändsticka
den lyser bara en gång”***

(Shereen El Feki, 2014 s 93).

[https://www.ted.com/talks/shereen_el_feki_a_little_told_tale_of_sex
and_sensuality](https://www.ted.com/talks/shereen_el_feki_a_little_told_tale_of_sex_and_sensuality)

TR!S

Flickors och pojkars socialisering inom hederskontexten

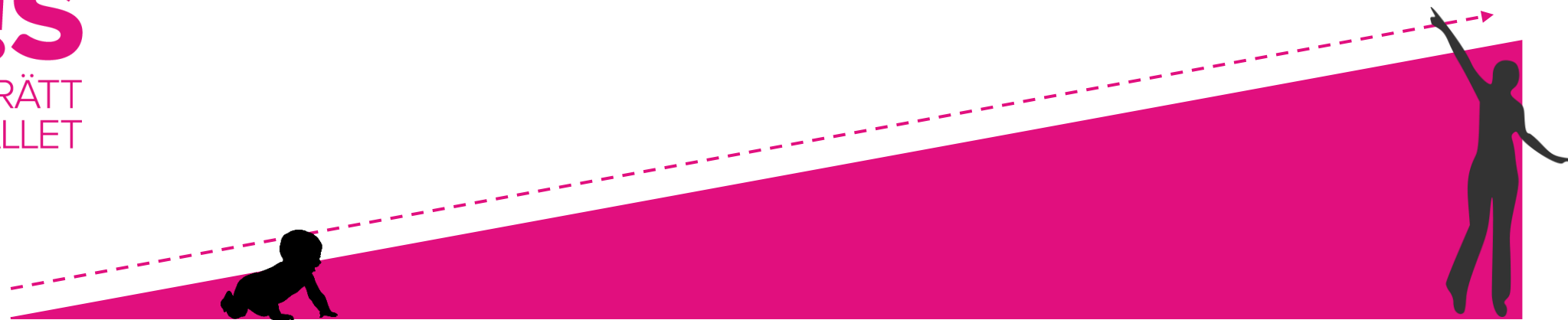
TR!S

Socialisering inom hederskontext

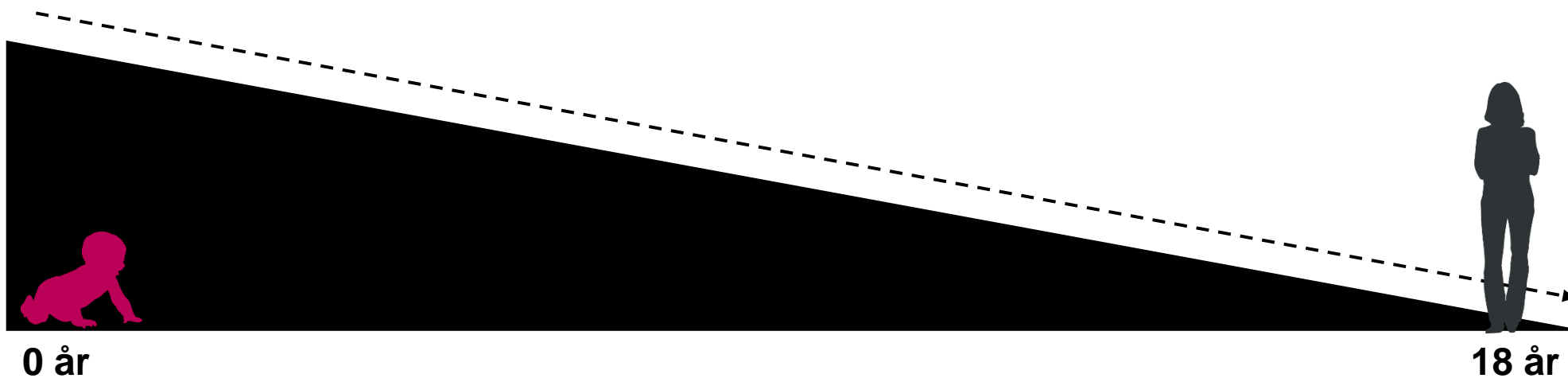
- God son
- Ärbar dotter
- Modern står för den dagliga kontrollen av dottern
- Kräver en stor aktivitet från män

TR!S

TJEJERS RÄTT
I SAMHÄLLET

Frihet & livsutrymme för barn som **INTE LEVER** i en hedersrelaterad värdegrund

Frihet & livsutrymme för barn som **LEVER** i en hedersrelaterad värdegrund

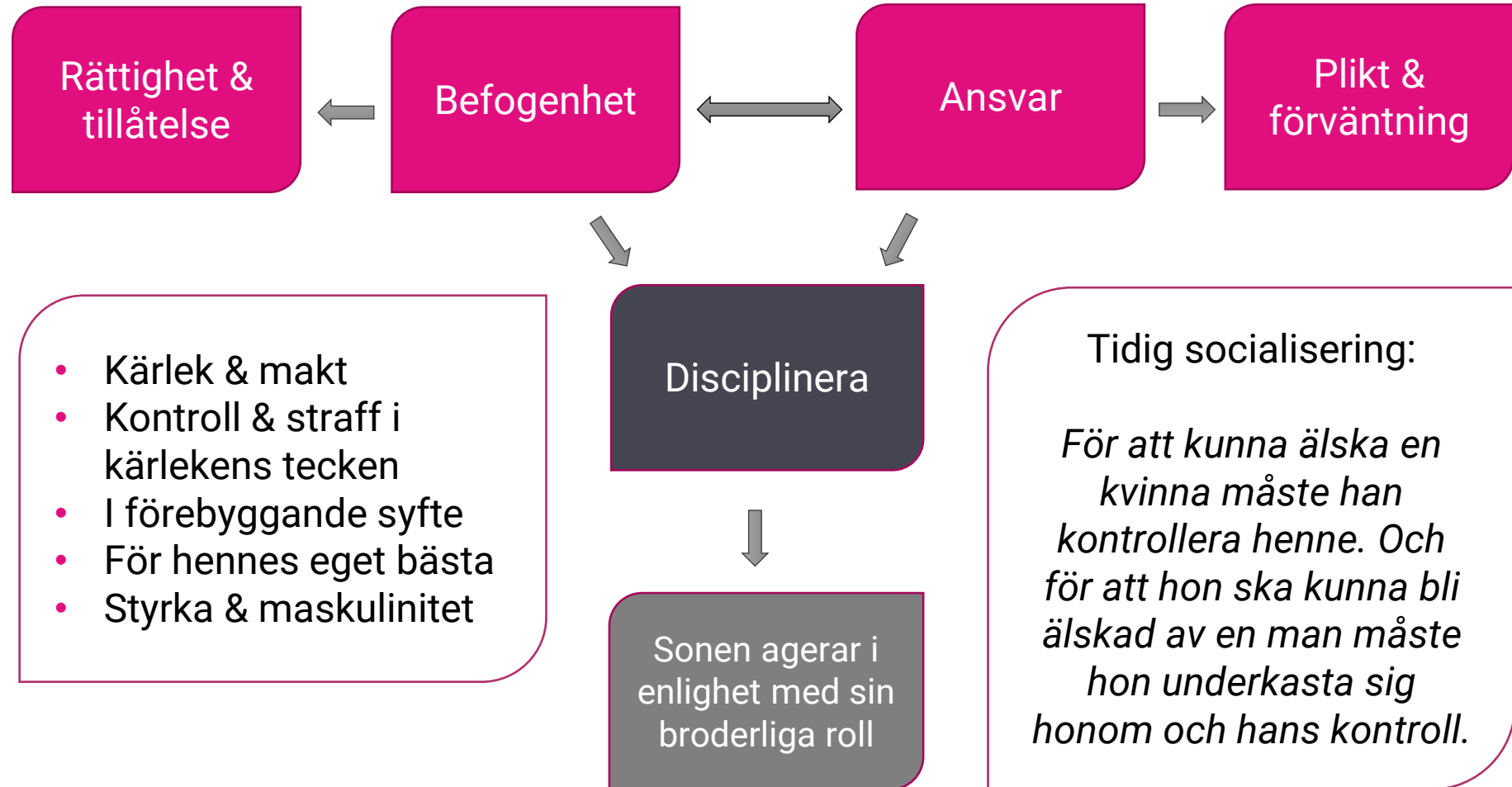
Skam och skamlöshet

Skam är en kvinnlig egenskap

TR!S

Broder-syster-relationer (Joseph 1994)

Flickors socialisering till kvinnor

- Flickor uppfostras till objekt (lyda, anpassa sig) och att "kontrollera/förneka sig själv"
- Förnekelse av känslor och sin egen kropp. Att hålla kroppen i styr/kuva kroppen blir ett sätt att försvara sig själv, få handlingsutrymme
- En flicka som vanäroar sin familj blir smutsig; familjen kan genom att straffa flickan ta bort det smutsiga – dvs. att återupprätta hedern
- En flicka/kvinna ska bete sig som att hon har "skam i kroppen" - hon ska helst vara passiv
- Flickan ska vara "orörd" vid giftermålet
- En flicka utan skam – skamlös – värdelös
- Kroppen kan innebära livsfara - dödsångest

Pojkars socialisering till män

- Den hedersrelaterade manligheten utvecklas genom kontroll av närstående kvinnors kroppar och genom lydnad mellan bröder.
- Kontroll och våld – ger positiv bekräftelse
- Hierarki ger positiv bekräftelse
- Avhumanisering – i relation till närstående kvinnor

Att upptäcka och förebygga HRV

TR!S

Upptäcka

- Vad vill du göra som du inte får?
- Vad måste du göra som du inte vill?
- Beskriv tre situationer?
- Berätta hur ofta det händer?
- Gäller det bara dig eller gäller också dina syskon?

Vårdpersonalens roll

- Tydlighet
- Synlighet
- Ge konkret information till alla elever om rätten att bestämma över sina liv, sin kropp och sin sexualitet
- Våga fråga – ta informationen på allvar
- Våga stå kvar – emotionellt stöd
- Kontakta inte föräldrar – förvärrad situation – risk för ytterligare våld
- Rådfråga socialtjänsten
- Erbjud socialtjänsten träff med eleven på skolan
- Erbjud dig att vara med på mötet om eleven vill
- Anmälan till socialtjänsten (skriftligt)
- Lämna över stafettpinnen (ansvar och mandat)
- Ta ett steg tillbaka (vid skyddsplacering)

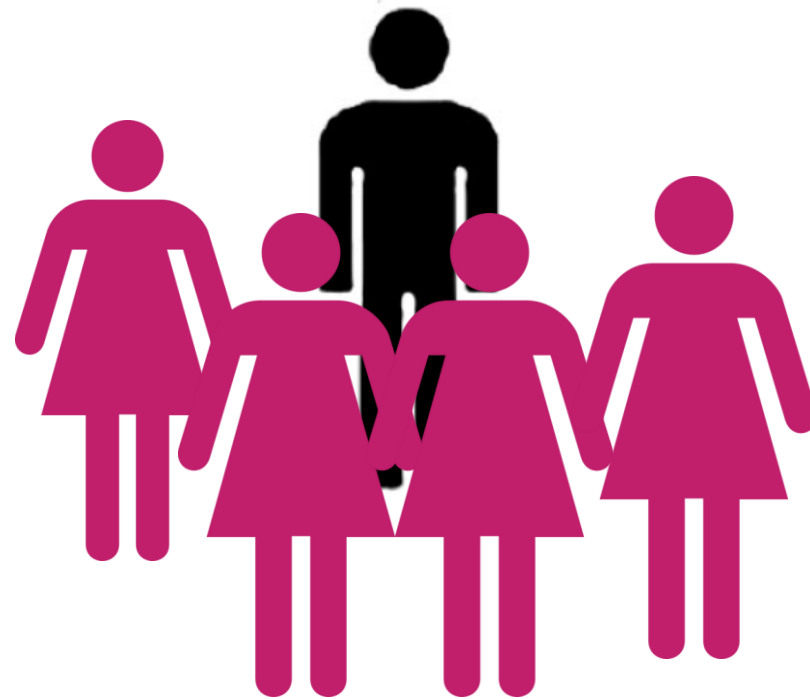
Upptäcka HRV – signaler

- Deltagande i undervisning?
- Deltagande i skolsociala inslag?
- Studiemotivation och koncentration över tid?
- Utsatthet för bevakning?
- Krav på stort ansvar för hemarbete/syskon?
- Begränsningar i privatliv?
- Lögnen som strategi (relationer, sexuell läggning, könsidentitet, umgänge, fritidsvanor, uttryck)?
- Oförklarligt rädsla för något/någon?
- Tidvis (oförklarligt) ledsen, orolig, uppgiven?
- Psykosomatiska symptom?
- Sömnsvårigheter?
- Symptom på könsstympling (värk i magen, svårighetermed att kissa)?
- Synliga skador?
- Talar om problem hemma och sin ofrihet i termer av "vår kultur/religion/tradition kräver det"
- Talar om kompis eller kusin som blivit utsatt för HRV?
- Talar om att gifta sig/förlova sig trots att hen inte är klar med skolan? Kan rimligen inte känna tilltänkt partner väl?
- Oro för en kommande utlandsresa?

Upptäcka HRV - frågor till pojkar

- Påtvingad kontroll av anhöriga?
- Destruktiva sammanhang eller umgänge med personer som har en negativ inverkan

Kvinnorna, Namus, bildar en sköld runt mannen...

TR!S

TACK!

Var en kraft mot hederskulturen! Följ TRIS – tjejers rätt i samhället på sociala medier

Mariet Ghadimi
Verksamhetschef
TRIS – tjejers rätt i samhället
mariet.ghadimi@tris.se

info@tris.se
www.tris.se
010-255 9191

TRIS
TJEJERS RÄTT
I SAMHÄLLET

Du kan kontakta oss för små eller stora frågor.
010-255 91 91 • www.tris.se

TRIS